

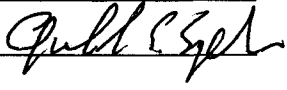

Bakgrunn for utredningsprogram

Søker/sak: **Sula Kraft AS, Agder Energi Produksjon AS – Ytre Sula og
Ulvegveina vindkraftverk**

Fylke/kommune: **Sogn og Fjordane/ Solund**

Ansvarlig: **Arne Olsen, KE** Sign.:

Saksbehandler: **Gudmund Synnevåg Sydness, KE** Sign.:

Dato: **02 JUL 2009**

NVE 200703543-43, 200707151-41,
Vår ref.: **ke/gss** KE **30/2009**

Sendes til: **Sula Kraft AS, alle hørings- og orienteringsinstanser.**

Middelthuns gate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO
Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no
Org. nr.:
NO 970 205 039 MVA

Sula Kraft AS og Agder Energi Produksjon AS – Melding om Ytre Sula og Ulvegveina vindkraftverk i Solund kommune. Sammenfatning av høringsuttalelser og vurdering av utredningsbehov.

Innhold

1	Innledning.....	3
2	Behandlingsprosessen.....	3
2.1	Høring	3
2.2	Møter	4
3	Innkomne merknader	4
3.1	Lokale myndigheter.....	4
3.2	Regionale myndigheter	5
3.3	Sentrale myndigheter.....	6
3.4	Interesseorganisasjoner	8
3.5	Grunneiere, privatpersoner, og andre interesser.....	9
3.6	Merknader fra Miljøverndepartementet	11
4	Generelt om utredningsprogram for vindkraftverk.....	11
5	NVEs vurdering	11
5.1	Tiltaksbeskrivelse.....	12
5.1.1	Beskrivelse og begrunnelse for tiltaket	12
5.1.2	Vindressurser og produksjon	12

5.1.3	Vurdering av alternativer	12
5.1.4	Forholdet til andre planer	12
5.1.5	Infrastruktur og nettilknytning	12
5.2	Prosess og metode	13
5.3	Tiltakets virkninger for miljø, naturressurser og samfunn	13
5.3.1	Visuelle forhold	13
5.3.2	Biologisk mangfold (naturtyper, fugl, annen fauna, flora og inngrepsfrie områder)	15
5.3.3	Forurensning (støy, skyggekast og annen forurensning)	15
5.3.4	Nærings- og samfunnsinteresser	15
5.4	Annet	16
5.4.1	Ny plan- og bygningslov	16
5.4.2	Sumvirkninger	16
5.4.3	Nedleggelse av vindkraftverket	16
5.4.4	Ising og iskast	17
5.4.5	Risiko- og sårbarhetsanalyser	17

1 Innledning

Sula Kraft AS meldte den 12.3.2007 Ytre Sula vindkraftverk i Solund kommune i medhold av plan- og bygningsloven. Sula Kraft AS planlegger å bygge og drive et vindkraftverk på Ytre Sula med en installert effekt på inntil 150 MW bestående av 30-75 vindturbiner. I meldingen skisseres tre alternativer for nettilknytning av vindkraftanlegget.

Agder Energi Produksjon AS meldte den 20.7.2007 Ulvegveina vindkraftverk, også dette i Solund kommune. Agder Energi Produksjon AS planlegger å bygge og drive et vindkraftverk med en installert effekt på inntil 140 MW bestående av rundt 55 vindturbiner på høydedragene kalt Ulvegveina, Slettheia, Nonsvarden og Vetefjellet. Flere alternativer for nettilknytning skisseres i meldingen.

I dette notatet sammenfattes og drøftes de høringsuttalelser som har kommet inn til meldingene. På grunnlag av vedlegg II i forskrift om konsekvensutredninger, forslag til utredningsprogram, innkomne merknader og NVEs egne vurderinger, fastsetter NVE ett utredningsprogram for tiltakene. Der hvor utredningskrav er relevant for bare ett av tiltakene vil dette spesifiseres. Utredningsprogrammet følger i eget brev til tiltakshaver.

2 Behandlingsprosessen

NVE behandler meldingene etter plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredning.

2.1 Høring

Meldingene om vindkraftverkene ble sendt på høring til berørte instanser den 30.10.2008. Høringsfristen var satt til 7.1.2009. Følgende instanser/organisasjoner fikk meldingen til uttalelse: Solund Kommune, Sogn og Fjordane fylkeskommune, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Sunnfjord Energi AS, Statnett SF, Riksantikvaren, Direktoratet for naturforvaltning, Statens Landbruksforvaltning, Statens Forurensningstilsyn, Norsk Ornitologisk Forening, Norges Jeger- og Fiskeforbund Sogn og Fjordane, Norskog, Meteorologisk Institutt, Avinor, Forsvarsbygg, Norkring AS, Den Norske Turistforening, Sogn og Fjordane Turlag, Naturvernforbundet Sogn og Fjordane, Norges naturvernforbund Natur og ungdom, Norges Miljøvernforbund, Bellona, Friluftslivets Fellesorganisasjon, Friluftsrådet, FNF Sogn og Fjordane Norges Skogeierforbund, Norges bondelag, Sogn og Fjordane Bonde- og småbrukarlag, Luftfartstilsynet, Statens Vegvesen, Telenor servicesenter for nettutbygging, Fortidsminneforeningen Sogn og Fjordane, Forum for natur- og friluftsliv i Sogn og Fjordane.

Meldingen ble sendt til orientering til: Olje- og energidepartementet, Miljøverndepartementet, Norsk institutt for by- og regionforskning, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Enova SF.

Utsending av melding og utlegging til offentlig ettersyn ble kunngjort i Norsk Lysingsblad, Ytre Sogn og Firdaposten.

NVE har forelagt utredningsprogrammet for Miljøverndepartementet iht. forskrift om konsekvensutredning av 1. april 2005 § 7.

2.2 Møter

NVE arrangerte offentlig møte og møte for lokale og regionale myndigheter i Solund den 18.11.2008. I møtene orienterte NVE om saksbehandlingsprosessen, og tiltakshavere var representert og orienterte om meldingene med forslag til utredningsprogram.

3 Innkomne merknader

Det har kommet inn 20 merknader til meldingene med forslag til utredningsprogram for vindkraftverket. Disse er sammenfattet nedenfor.

3.1 Lokale myndigheter

Solund kommune har i brev av 4.2.2009 flere merknader/anbefalinger til utredningsprogram for Ytre Sula og Ulvegveina vindkraftanlegg. Kommunen har benyttet seg av *Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg* (MD/OED 2007) som hjelp ved utforming av uttalelsen fra Solund kommune.

- Det må i utredningsprogrammet stilles krav til faglige vurderinger av mulige konflikter mellom vernet område, verneverdiene knyttet til disse, og etablering av vindkraftanlegg.
- Det må i utredningsprogrammet stille krav om en landskapsfaglig analyse som gjør rede for landskapets visuelle karakter, særtrekk og verdier. Virkningene av tiltakene må vurderes ut fra de konkrete kvalitetene i det aktuelle landskapet. Analyseområdet må minimum være de deler av Solund kommune som blir visuelt påvirket av utbyggingene i kommunen. Landskapsvirkninger i nabokommunen bør også vurderes. Virkninger knyttet til infrastruktur må også inkluderes i analysene.
- Det må i utredningsprogrammet stilles krav om at det blir gjennomført grundig feltarbeid for å kartlegge bestandssituasjonen for hubro i, og omkring planområdet og kraftlinjetrasseer. I feltarbeidet må det blant annet kreves at det blir gjennomført registreringer av territoriehevdene og hekkende fugl. Gamle lokaliteter må kontrolleres og en må undersøke området for å avdekke eventuelt nye lokaliteter. Bestanden av smålom må registreres i og tett opptil planområdet, og supplerende registreringer av havørn må gjennomføres. Utredningsprogrammet må inkludere utredninger vedrørende kollisjonsrisiko mellom fugl og turbiner og kraftledninger, og det må stilles krav til at det blir gjennomført nye undersøkelser av naturtyper/biologisk mangfold.
- Kulturminner og kulturmiljø som ligger i eller nær opp til planområdene og/eller linjetrasse skal omtales, vises på kart og verdivurderes. Direkte og indirekte konsekvenser må omtales.
- Friluftsområder og opplevelseskvaliteter i og rundt planområdene og linjetrasseer må kartlegges. Områder som blir visuelt påvirket må tas med i konsekvensutredningen.
- Støysoner må kartlegges og konfliktpotensiale med andre bruksområder må vurderes.
- Utredningsprogrammet må ta hensyn til fremtidig reiseliv i tillegg til dagens. Metodisk bør det legges til grunn et 0 – alternativ, og minimum tre andre alternativ hvor ett må være en full utbygging av de meldte og søkte prosjektene i Solund.
- Virkninger av de meldte anleggene for beitebruk må kartlegges. Det må spesielt vurderes ekstraavgifter forbundet med behov for mer inngjerding ved nye veier.

- Infrastrukturtiltak må vises i illustrasjoner og det må beregnes en samfunnsøkonomisk nytteverdi av disse. Hvor mye kjøp av varer og tjenester en utbygging vil føre til må vises. Det bør også komme frem av konsekvensutredningen hvordan en eventuell utbygging vil påvirke etterspørsel etter service- og overnattingstilbud i kommunen.

Solund kommune presiserer i uttalelsen at det i planområdet for Ytre Sula spesielt er det særdeles viktig å få kartlagt våtmarks og ferskvannsmiljøene bedre, og at det i planområdet for Ulvegveina vindkraftverk er spesielt viktig å få kartlagt områder med fuktkrevende mosearter.

3.2 Regionale myndigheter

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane skriver i sin høringsuttalelse av 6.1.2009 at det er nødvendig med et sterkt fokus på helhetlige vurderinger og sumeffekter før en går videre med konsesjonsbehandling av de enkelte vindkraftverkene. Konsesjon til vindkraftverk før fylkesdelplanen i det relevante fylket er utarbeidet, bør derfor ikke gis. Fylkesmannen har følgende innspill til utredningsprogram:

- **Landskap:** Det må stilles krav til gjennomføring av en landskapsfaglig analyse som gjøre rede for landskapets visuelle kvaliteter, særtrekk og verdier, og vurderer virkningene av tiltaket på de konkrete kvalitetene i det aktuelle landskapet. Videre mener fylkesmannen at virkninger på landskapet vurderes i en regional og nasjonal sammenheng. I tillegg til fotorealistiske visualiseringer av vindkraftverket bør det utarbeides synlighetskart der alternativene for nettløsninger er inkludert.
- **Friluftsliv:** Opplevelseskvalitetene knyttet til friluftsliv i området bør kartlegges i tillegg til friluftsbenyttelsen av området. Vindkraftverkets virkninger på opplevelseskvaliteten må utredes
- **Biologisk mangfold:** Fylkesmannen ber her om at hekkeplasser og trekkruiter for rovfugler kartlegges i planområdet og i en radius på fem km utenfor dette gjennom feltarbeid utført i relevante deler av året. Spesielt status for hubro i området er dårlig kjent. Virkninger av aktuelle nettløsninger er viktige å utrede, og virkninger av arealbeslag, fragmentering og barriereeffekter. Når det gjelder elektrokusjon og kollisjon må det gjøres rede for avbøtende tiltak. Det må også gjennomføres viltkartlegging og naturtypekartlegging i området. Avbøtende tiltak for drenering av myrområder bør vurderes. Feltarbeide i forbindelse med konsekvensutredningen må gjøres på relevante tider av året.
- **INON områder:** Utgreiningsprogrammet må slå fast at KU skal tallfeste og kartfeste tapet av inngrepsfrie områder, inkludert kraftlinjer.
- **Samfunnsmessige forhold:** Virkninger på turisme og reiseliv bør utredes.
- Det bør også gjøres rede for arbeidsomfang og kostnader knyttet til nedlegging og fjerning av vindkraftanlegget.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane sendte den 22.1.2009, og 26.1.2009 tilleggsuttalelser til NVE. Disse er sammenfattet punktvis nedenfor:

- Utredningsprogrammet bør belyse hvilke virkning tiltaket vil ha for den lokale, regionale og nasjonale forsyningssikkerheten. Hvordan samspill mellom elektrisitet produsert fra vind og vann vil påvirke forsyningssikkerheten bør også vises.
- Det bør redgjøres for om utbyggingen vil gjøre det mulig å sanere eksisterende linjer.

- Det må gjennomføres en risiko- og sårbarhetsanalyse for området som blir berørt. Denne bør inneholde i hvilken grad klimaendringer vil kunne påvirke virkninger fra vindkraftverket. Analysen bør også inneholde tema som stabilitet/skredfare, stormflo og ekstreme vindforhold.
- Konsekvensutredningen må inneholde hvilke virkninger vindkraftverket vil ha på luftfart, herunder helekoptertrafikken.
- Eventuelle mulige avbøtende tiltak må beskrives.

Sogn og Fjordane fylkeskommune uttaler i brev av 4.2.2009 og 5.2.2009 at det ikke er tilstrekkelig å basere seg på eksisterende kunnskap for å vurdere hvilke konsekvenser tiltakene vil ha på kulturminner og kulturmiljø. Begge de meldte vindkraftverkene har automatisk fredete kulturminner i, eller i umiddelbar nærhet av planområdet, og fylkeskommunen presiserer derfor at arbeidet med registrering av kulturminner må gjøres av fagfolk og skal basere seg på befaringer, kontakt med lokale og relevant litteratur. Videre skriver fylkeskommune at det må uarbeides synlighetskart som viser tiltakenes visuelle influensområde. Visualiseringer av de fysiske inngrepene må også foreligge i en konsekvensutredning. Visualiseringer må lages fra nasjonalt viktige kulturminner og fra kulturminner/kulturmiljø i nærhet av planområdene. Det må utarbeides synlighetskart og visualiseringer som viser sumvirkninger av de meldte prosjektene i Solund sammen med de meldte/konsesjonssøkte prosjektene i Gulen kommune. Fylkeskommunen kommenterer videre at det kan gjennomføres §9 undersøkelser tidligere enn dagens retningslinjer legger opp til. Fylkeskommunen presiserer at det er avgjørende at viktige opplysninger, vurderinger og visualiseringer inngår i konsekvensutredningen og ikke bare i fagrapporten. Tilslutt presiserer fylkeskommunen at deler av planområdet til Ulvegrena er av satt til vindkraftområde i fylkesdelplanen fra 2000, men at området ble avsatt til bruk for vindkraft uten at systematiske konfliktvurderinger ble gjennomført.

3.3 Sentrale myndigheter

Luftfartstilsynet skriver i sin høringsuttalelse av 10.11.2008 at det må utredes hvilke virkninger de to meldte vindkraftverkene i Solund vil ha for sivil luftfart, herunder virkninger på radar, navigasjons- og kommunikasjonsanlegg, og utflyvningsprosedyrene for nærmeste lufthavn.

Forsvarsbygg uttaler seg på vegne av Forsvaret og Forsvarsdepartementet i brev av 6.1.2009. Forsvarsbygg vurderer at de to meldte vindkraftverkene i Solund kommune vil plasseres i kategori A. Dette betyr at tiltakene ikke har uheldig påvirkning på Forsvarets installasjoner knyttet til elektronisk infrastruktur.

Direktoratet for Naturforvaltning (DN) uttaler seg i brev av 14.1.2009, og ønsker at det konsekvensutredes for temaene biologisk mangfold, friluftsliv, inngrepsfrie naturområder, landskap.

- *Biologisk mangfold:* DN understreker at eksisterende kunnskap om truede og sårbare arter i området er av eldre dato, og at det er behov for ny og mer omfattende kartlegging som grunnlag for konsekvensutredning av tiltaket. DN ønsker at det kartlegges hekkstatus for fugl i området, med spesiell fokus på ansvarsarter/rødlistearter som havørn, kongeørn, vandrefalk, hubro og storlom. Kartleggingen må skje gjennom omfattende feltarbeid i hekketida. Også trekkruter for fugl i området bør kartlegges i tillegg til viltbestand og naturtyper. Vindkraftverkets virkninger på det biologiske mangfoldet bes utredet. DN ber også om at

sumvirkninger av flere vindkraftverks arealbeslag, fragmentering, barrierevirkninger og økt tilgjengelighet vurderes med tanke på hekkende rødlistearter, fugletrekk og naturtyper.

- *Friluftsliv*: DN skriver at friluftsliv bør utredes som eget tema, og anbefaler bruk av metodikk fra DN-håndbok 25 *Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder*. DN understreker viktigheten av at utredningene omfatter bruk av alternative områder for friluftsliv der muligheter for friluftsliv går tapt.
- *Inngrepsfrie naturområder*: DN peker på at det langs kysten av Sogn og Fjordane er lite gjenværende inngrepsfri natur. De viser til nasjonalt mål om å ta vare på gjenværende naturområder med urørt preg. DN anbefaler derfor at konsekvensutredningen tall- og kartfester bortfall av INON-områder som følge av vindkraftutbyggingen.
- *Landskap*: DN ber om at det gjøres en grundig og etterprøvbar analyse av landskapet som inkluderer en verdivurdering av landskap, vurdering av landskapsomfang og vurdering av tiltakets virkninger på landskapet. De mener at utredningene på landskap må omfatte en radius på ti km utenfor planområdet, og at spesielt viktige landskapsområder også utenfor en radius på ti km tas med i utredningen. DN ber om at sumvirkninger vurderes med tanke på landskap.

DN understreker også behovet for oppfølgende undersøkelser, og ber NVE gjennom utforming av utredningsprogrammet sørge for at konsekvensutredningsarbeidet også vurderer behovet for overvåking og oppfølgende undersøkelser av tiltakets faktiske virkninger.

Riksantikvaren, RA uttaler seg i brev av 30.1.2009. RA påpeker at det finnes ett automatisk fredet kulturminne innenfor planområdet til Ytre Sula vindkraftverk, og at det er stort potensiale for funn av flere automatisk fredete kulturminner innenfor planområdet. RA viser også til flere andre automatisk fredete kulturminner i planrådets tilgrensende områder. Videre påpeker RA at det er registrert sju automatisk fredete kulturminner 8,5 km fra Ulvegveina vindkraftverk, og at det i forbindelse med denne meldingen må avklares hvilken rolle Vetefjellet har hatt i vikingtiden. RA har følgende anbefalinger til konsekvensutredningsprogrammet:

- Virkninger på automatisk fredete kulturminner i planområdet og i planrådets influenssone må kartlegges.
- De meldte anleggenes virkninger på landskap må sees i sammenheng med hverandre og med andre planlagte vindkraftverk i Sogn og Fjordane.
- Konkrete visualiseringspunkt må velges ut i samarbeid med kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen.
- Det må gjennomføres detaljerte undersøkelser av kulturminne og kulturmiljø. Det vil være nødvendig med feltregistreringer for å få et godt nok grunnlag til å vurdere virkningene for kulturminner. §9 i kulturminneloven bør inngå som grunnlag for dette

RA uttaler avslutningsvis at man etter en gjennomgang av eksisterende utredningsprogram ønsker mer omfattende utredninger under temaet kulturmiljøer og kulturmiljø. Det blir i uttalelsen blant annet lagt vekt på at det må defineres en influenssone hvor områdets kulturhistorie beskrives og kulturlandskap og kulturmiljø avgrenses. Det må så gjøres påfølgende verdivurderinger. RA viser også til de omfattende planene for utbygging av vindkraft i Sogn og Fjordane og anbefaler at det blir gjort utredninger som vurderer virkninger av summen av disse inngrepene.

RA konkluderer med en anbefaling mot at utbyggerne av vindkraftanlegget på Ytre Sula fortsetter sin planlegging av anlegget, da det vil komme i konflikt med flere kjente automatisk fredete kulturminner.

DN og RA sendte den 13.2.2009 sin tematiske konfliktvurdering for Ulvegveina og for Ytre Sula vindkraftverk.

Ulvegveina vindkraftverk:

”Ligger ved innseilingen til Sognefjorden, hvoranlegget landskapsmessig trolig blir svært dominerende. Potensial for konflikt med hekkende rødliste- og ansvarsarter, og med trekkende fugl. Tap av tre registrerte friluftslivområder. Tap av relativt store INON- områder. Indirekte konflikt med øy med gravminner.”

DN og RA vurderer Ulvegveina vindkraftverk til å være i en samlet konfliktkategori D.

Ytre Sula vindkraftverk:

Stort potensial for konflikt med hekkende rødlistearter og med hundretusner av individer fugl på trekk. Anlegget vil totalt endre det sårbare og karakteristiske landskapet på Ytre Sula og omkringliggende områder. Friluftslivmulighetene på Ytre Sula vil i all hovedsak bli borte, slik friluftslivet praktiseres i dag. Direkte konflikt med automatisk freda kulturminne.”

DN og RA vurderer Ytre Sula vindkraftverk til å være i en samlet konfliktkategori D-E.

3.4 Interesseorganisasjoner

NHO Reiseliv region Vest-Norge uttalte seg i brev av 12.12.2008. De legger vekt på at uberørt natur er norsk reiselivs viktigste ressurs. Spesielt fremheves betydningen av vestlandsfjordene i internasjonal markedsføring av Norge som reisemål. Som følge av vindkraftutbygging frykter NHO Reiseliv at naturopplevelsen vil forringes, og at reiselivets verdiskapningsevne både regionalt og nasjonalt dermed vil svekkes. For eksempel trekker de frem faren for at Sognefjordens Unescostatus kan bortfalle hvis flere store vindkraftverk bygges i området. NHO Reiseliv ber om at følgende forhold utredes: a) virkninger for reiselivsnæringen som følge av vindkraftverkets visuelle påvirkning på landskapet, b) virkninger for fisketurismebedrifter spesielt og c) sumvirkninger for reiselivsnæringen. For alle forhold understrekes betydningen av sumeffekt av flere vindkraftverk, og NHO Reiseliv ber om at virkninger for reiselivet av de planlagte vindkraftverkene i Sogn og Fjordane vurderes i sammenheng med hverandre og det eksisterende på Mehuken, og også settes inn i en nasjonal helhetlig vurdering.

Norsk Ornitologisk Forening, Solund lokallag, NOF Solund, skriver i sin høringsuttalelse av 6.1.2009 at det er svært viktig at fuglebestander og trekkruiter i de aktuelle områdene blir kartlagt, dette gjelder også områder hvor nettilknytning er planlagt. Virkninger av vindkraftverkene i Solund må kartlegges både hva gjelder fugleliv generelt, og hva gjelder sårbare enkeltarter.

Sogn og Fjordane Turlag uttaler seg i brev av 7.2.2009. Turlaget er sterkt imot utbygging av vindkraftverk i Solund kommune og mener NVE må stille strengere krav til flere områder i konsekvensutredningsprogrammer for meldte vindkraftverk. Det må stilles strengere krav til utredninger av virkninger for blant annet fugl, friluftsliv, reiseliv og kulturminne/kulturmiljøer. Videre har Sogn og Fjordane turlag følgende anbefalinger til utredninger som må gjøres i konsekvensutredningsprogrammet:

- Det må gjøres en omfattende vurdering av virkninger for landskap sett fra sjøen, og det foreslås at visualiseringer skal gjøres fra 23 ulike plasseringer i området.

- Konsekvensutredningen må dekke kulturminner og kulturmiljø både innenfor planområdet til de meldte vindkraftverkene nettilknytningen. Videre må konsekvenser for kulturminner/kulturmiljøer som ligger innenfor den visuelle influensssonen omtales.
- Alle turruter som vil komme i konflikt med planområdene direkte, og turruter og båtruter som vil bli berørt visuelt må kartlegges. Viktige klatrefelt og fiskeplasser som blir berørt visuelt av vindkraftverkene må kartlegges.
- Konsekvenser for flora og vegetasjon må utredes. Området som skal kartlegges må inkludere plasseringene for kai, veger, og planområde.
- Virkninger på fugl og andre dyrearter må utredes.
- Områder som vil bli berørt av refleksblink og skyggekast må kartfestes. Dette gjelder ikke bare bebodde områder, men også områder hvor folk ferdes.
- Potensialet for ising og eventuelle konsekvenser av dette må kartlegges.
- Virkninger for reiseliv må kartlegges og konsekvenser for denne næringen må vurderes.

Norges miljøvernforbund ber i brev av 11.2.2009 NVE om anmode Agder Energi AS om å skrinlegge planleggingen av Ulvegveina vindkraftverk. Miljøvernforbundet skriver at vindkraftanlegget vil kunne ha stort konfliktpotensiale både i forhold til reiseliv, biologisk mangfold, inngrepsfrie naturområder og friluftsliv. Det meldte vindkraftverket forventes også å kunne generere et støyproblem for den nærmeste befolkningen. Videre viser Miljøvernforbundet til at Agder Energi AS, med den mengden meldte og konsesjonssøkte prosjekter selskapet har i sin portefølje, umulig vil kunne realisere alle meldte og konsesjonssøkte anlegg.

3.5 Grunneiere, privatpersoner, og andre interesser

Avinor uttaler seg i brev av 12.11.2008, hvor det bes om at det utredes om vindparken vil påvirke omkringliggende radaranlegg, navigasjonsanlegg og kommunikasjonsanlegg for luftfarten. Videre ber Avinor om at det utredes hvorvidt Ytre Sula vindkraftverk vil påvirke instrumentprosedyrer, og om vindkraftverket med tilhørende overføringslinjer kan utgjøre hindringer for luftfarten, spesielt for lavtflygende fly og helikoptre.

Anne G. Waage uttrykker i brev av 19.12.2008 bekymring for hvilke virkninger flere vindkraftverk langs kysten vil ha på kulturminner, biologisk mangfold i og rundt planområdene, og for reiselivet i regionen. Waage ber i sin høringsuttalelse om at det må foretas en samlet kartlegging av kulturminner langs kysten, og at hvilke virkninger etablering av vindkraftverk vil ha på biologisk mangfold må utredes. Videre uttrykker Waage bekymring for sumvirkningene av de meldte og konsesjonssøkte anleggene, både med hensyn på reiseliv i regionen og for de som bor i nærheten av planområdene.

Ingunn Sanden og Øyvind Brattland viser i sin høringsuttalelse av 4.1.2009 til "*Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg*" av juni 2007, utarbeidet av Miljøverndepartementet og Olje og Energidepartementet. De skriver at en utbygging av Ulvegveina og Ytre sula ikke er i tråd med MD og OED sine retningslinjer. I høringsuttalelsen fokuseres det på det unike landskapet i Solund og spesielt den rike forekomsten av konglomerat. Høringsparten mener det vil være nærmest umulig å sette planområdene i stand etter konsesjonstiden er utløpt, og at inngrepene som må gjøres i forbindelse med en utbygging dermed vil være irreversible. Når det gjelder Ulvegveina spesielt påpekes det at området er åpent og at det ligger midt mot innseilingen til Sognefjorden. Høringsparten

mener også at vindkraftverk i Solund vil ha spesielt negative virkninger, da det er få INON-områder igjen i kommunen. Det kommer videre frem at høringsparten mener de to meldte prosjektene vil komme i konflikt med nasjonale mål vedrørende friluftsliv, støy, reiseliv og landbruk. Det påpekes også at en eventuell utbygging på ytre Sula vil kunne få negative virkninger for drikkevannskilden i Solund, og for fugler og dyr som overvintrer på myrene i området.

Videre mener høringsparten at en eventuell tildeling av konsesjon i Solund kommune vil være i strid med NVEs retningslinjer.

Kjell Mongstad krever i brev av 6.1.2009 at følgende forhold må konsekvensutredes i forbindelse med en eventuell etablering av vindkraftverk i kommunen:

- Virkninger for identitetsfølelsen til innbyggerne i kommunen
- Virkninger for demografi i kommunen på sikt
- Virkninger for lokal sysselsetting i kommunen
- Helsevirkninger
- Virkningen for verdien av berørte eiendommer

Ulvegreina Grunneierlag skriver i brev av 7.1.2009 at de er positive til etablering av vindkraftverk i området. Grunneierlaget skriver at bygging av veier vil føre til at området blir mer tilgjengelig og at det i større grad vil bli brukt som friluftsområdet, men at det bør vurderes om nettilknytningen kan legges i kabel i veigrøft for å redusere virkningene av nettilknytningen på omgivelsene.

Heidi Sanden og Arild Hove skriver i brev av 7.1.2009 at en etablering av vindturbiner i Solund kommune vil endre landskapets karakter og hindre ferdsel i området på vinterhalvåret grunnet mulig iskast fra turbinene. Videre påpekes det at på grunn av den spesielle naturtypen i Solund, vil eventuelle inngrep som må gjøres være irreversible, og at det vil være fare for forurensing av drikkevannskilden i anleggs- og driftsperioden.

Anne-Marie G. Færøy og Tom Færøy skriver i brev av 7.1.2009 at NVE må klassifisere landskapet langs kysten, for å så finne ut hvilke områder som bør vurderes som upassende for oppføring av vindkraftverk. Videre mener høringsparten at inngrep som vil gjøres i Solund i forbindelse med bygging av vindkraft verk vil være irreversible og at vindturbiner vil ha store virkninger på reiseliv i området.

Henrik Ravnøy skriver i brev av 7.1.2009 at han savner en nasjonal plan for vindkraft som beskriver hvilken virkning etablering av vindkraftverk vil ha for nasjonale mål i den kommunen vindkraftverket planlegges i. Høringsparten mener videre at etablering av vindkraftverk med tilhørende nettilknytning i Solund kommune vil ha store virkninger for landskapet i kommunen.

Hanne Bjørge og Rolf Bjørge uttrykker i e-post av 7.1.2009 generell misnøye med vindkraft til lands, da de mener det ligger økonomiske motiver som ligger bak, og ikke klimapolitiske. Høringsparten mener vindkraftverk bør plasseres til havs.

Statnett SF skriver i brev av 9.1.2009 at det med dagens nett ikke vil være plass til Ulvegreina vindkraftverk sammen med Ytre Sula vindkraftverk. Det eksisterende 132 kV nettet mellom Ørskog og Fardal har begrenset kapasitet til å ta imot ny produksjon. Statnett har søkt konsesjon om ny 420 kV linje mellom Ørskog og Fardal. Denne planlegges idriftsatt i 2012/2013. Med den nye 420 kV linjen på plass vil det likevel være behov for betydelige nettinvesteringer regionalt dersom tilknytning

skal skje via Moskog. Tilknytning mot Mongstad eller Frøyset muliggjøres sannsynligvis først når Mongstad-Modalen er i drift, noe som ifølge BKK eventuelt vil være i 2014/15. Statnett skriver at det bør gjøres grundige utredninger av alternative nettløsninger for Ulvegveina og Ytre Sula, som må sees i sammenheng med annen vann- og vindkraft som er planlagt i Sogn og Fjordane og nord i Hordaland. I utredningene bør også en ny nettforsterkning mellom Grov og Hordaland nord vurderes.

3.6 Merknader fra Miljøverndepartementet

Miljøverndepartementet, MD, ble forelagt forslag til utredningsprogram for Ytre Sula og Ulvegveina den 25.5.2009. I tilbakemelding fra MD av 26.06.2009 sees det på som positivt at de aktuelle vindkraftverkene i Sogn og Fjordane gis en samtidig behandling. Det forutsettes at det i konsekvensutredningen for det enkelte prosjekt tas hensyn til øvrige meldte vindkraftverk i tiltakets influensområde. MD anser det som viktig at de samlede virkningene av konsesjonssøkte prosjekter blir tilstrekkelig vurdert, og slutter seg til fremgangsmåten foreslått av NVE som innebærer at slike utredninger eventuelt blir gjennomført som tilleggssutredninger når konsekvensutredninger for det enkelte prosjekt foreligger.

4 Generelt om utredningsprogram for vindkraftverk

En konsekvensutredning skal i nødvendig utstrekning omfatte de punkter som er listet opp i vedlegg II i forskrift om konsekvensutredninger av 01.04.2005. På bakgrunn av forskriften, innholdet i meldingen, innkomne høringsuttalelser og egne vurderinger skal NVE meddele et eget utredningsprogram for tiltaket. I dette utredningsprogrammet skal NVE spesifisere og avgrense utredningskravene for direkte og indirekte virkninger for miljø, naturressurser og samfunn til de forhold som etter NVEs vurdering er vesentlige og beslutningsrelevante.

NVE har utformet et utredningsprogram for de planlagte Ytre Sula og Ulvegveina vindkraftverk. Intern infrastruktur, dvs. kabler fra hver enkelt vindturbin til en felles transformator for vindkraftverket, nødvendige elektriske anlegg for nettilknytning, interne veier og atkomstvei, omfattes også av utredningsprogrammet. Utredningsprogrammet er sendt Sula Kraft AS og Agder Energi Produksjon AS i eget brev.

5 NVEs vurdering

Ved fastsettelse av utredningsprogrammet, har NVE tatt utgangspunkt i vedlegg II i forskrift om konsekvensutredninger, høringsinnspill, egne vurderinger og erfaring fra tidligere fastsatte utredningsprogrammer. I tillegg er forslag til utredningsprogram som tiltakshaver la frem i meldingen lagt til grunn for vurderingen. Utredningsprogrammet er tematisk oppdelt, og omtaler både problemstillinger som skal belyses og fremgangsmåte.

Etter NVEs vurdering vil en konsekvensutredning som gjennomføres etter det fastsatte utredningsprogrammet gi et godt grunnlag for å kunne vurdere om Ytre Sula og Ulvegveina vindkraftverk bør etableres eller ikke.

Nedenfor følger NVEs kommentarer til innkomne høringsuttalelser. I de tilfeller der NVE mener at krav og innspill fra høringsinstansene er dekket av kravene i utredningsprogrammet, er innspillene ikke gjengitt eller kommentert. Høringsuttalelser er kommentert der NVE mener det er behov for avklaringer og/eller presiseringer. Herunder kommenteres eventuelle krav fra høringsinstanser som ikke er tatt med i utredningsprogrammet.

5.1 Tiltaksbeskrivelse

5.1.1 Beskrivelse og begrunnelse for tiltaket

Under dette tema setter NVE krav til at det skal forklares hvorfor tiltaket omsøkes og hvorfor tiltakshaver har valgt de meldte områdene. Omfanget av tiltakene skal beskrives og vises på kart, og det skal redegjøres for hvordan vindkraftprosjektene kan vurderes som klimatiltak. Videre kreves det at det skal gjøres en kortfattet sammenligning av miljøvirkninger fra vindkraftproduksjon sammenlignet med elektrisitetsproduksjon fra andre fornybare energikilder.

5.1.2 Vindressurser og produksjon

Under dette tema setter NVE krav til at vindressursene i planområdet skal beskrives, og at de målinger og modeller/metodikk som ligger til grunn for beregnede vindressurser skal fremgå. Videre settes det krav til at det skal oppgis estimert årlig elektrisitetsproduksjon, kostnader ved tiltaket, og hvilke faktorer som antas å påvirke elektrisitetsproduksjon fra anleggene.

5.1.3 Vurdering av alternativer

NVE viser til innledningsteksten i utredningsprogrammet der det bes om at utredningene som skal gjennomføres er basert på den utformingen av vindkraftverket som tiltakshaver mener er mest sannsynlig. For at vindkraftverkene skal få en optimal utforming er det likevel viktig at det legges opp til fleksibilitet når det gjelder type, antall og detaljplassering av vindturbinene.

5.1.4 Forholdet til andre planer

Flere høringsparter skriver i sin høringsuttalelse at det er behov for et sterkt fokus på helhetlige vurderinger før en går videre med behandlingen av de enkelte vindkraftverk og anbefaler at det ikke bør gis konsesjon i et relevant fylke før ny fylkesdelplan for etablering av vindkraftverk er ferdig utarbeidet.

NVE tar til etterretning at fylket utarbeider ny fylkesdelplan. Dette er i tråd med ”Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk” (MD og OED, 2007). Når nye godkjente regionale planer foreligger vil disse inngå i grunnlaget for NVEs behandling av enkeltprosjekter lokalisert innenfor planområdet. Konsesjonsmyndigheten må imidlertid alltid foreta en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle, og også vektlegge andre forhold enn de hensyn som i planene er vektlagt ut fra regionale vurderinger og prioriteringer.

5.1.5 Infrastruktur og nettilknytning

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane ber om at utredningsprogrammet skal belyse hvilke virkning tiltaket vil ha for den lokale, regionale og nasjonale forsyningssikkerheten. Videre ber fylkesmannen at det skal redgjøres for om tiltakene vil gjøre det mulig å sanere eksisterende linjer.

NVE vil her vise til tredje kulepunkt under tema ”Infrastruktur og nettilknytning” hvor Fylkesmannens bemerkninger er hensyntatt.

NVE har i tiltaksbeskrivelsen i utredningsprogrammet stilt krav om at infrastrukturen skal beskrives og vises på kart.

Statnett skriver i sin høringsuttalelse at det bør gjøres grundige utredninger av alternative nettløsninger for de meldte vindkraftverkene i Solund kommune, som må sees i sammenheng med annen vann og vindkraftproduksjon som er planlagt i Sogn og Fjordane og nord i Hordaland. NVE viser her til tredje og fjerde kulepunkt under tema "Infrastruktur og nettilknytning" hvor det blant annet stilles krav om utredninger om kapasitetsforholdene i eksisterende overføringsnett. NVE stiller her også krav til at eventuelle tiltak i eksisterende nett må utredes.

Virkninger av infrastruktur og nettilpasning skal utredes for alle relevante utredningstema. Plantilpasninger, traséjusteringer eller andre tiltak skal vurderes dersom det er relevant.

5.2 Prosess og metode

Utredningsprogrammet inneholder konkrete anbefalinger om metodikk og fremgangsmåte for gjennomføring av utredningene.

DN ber NVE være tydeligere i KU-programmet med hensyn til overvåkning av de faktiske virkningene av hvert enkelt prosjekt. Dette for å bygge opp en kunnskapsbase omkring effekter av vindkraftverk på ulike miljøtema og få referansenivå for overvåking/oppfølgende undersøkelser. NVE vil vise til femte kulepunkt under "Prosess og metode" der det står at behovet for, og eventuelt forslag til, nærmere undersøkelser før gjennomføring av tiltaket bør vurderes for aktuelle utredningstema. Forskningsresultater og erfaring fra etablerte vindkraftverk i inn- og utland bør innhentes for å belyse virkninger og vurdere behovet for før- og etterundersøkelser på relevante utredningstema. Dersom det er aktuelt å gi konsesjon vil NVE stille krav om at oppfølgende undersøkelser gjennomføres. DNs krav synes ivarettatt gjennom utredningsprogrammet.

5.3 Tiltakets virkninger for miljø, naturressurser og samfunn

5.3.1 Visuelle forhold

5.3.1.1 Landskap

RA legger vekt på at det avgrenses et influensområde for vindkraftverkene. DN ber om at landskapsutredninger omfatter en radius på ti km utenfor planområdet, og at spesielt viktige landskapsområder også utenfor en radius på ti km tas med i utredningen. I utredningsprogrammet, under "*Fremgangsmåte*", stiller NVE krav om at man ved hjelp av fotorealistiske visualiseringer skal synliggjøre tiltakets visuelle virkninger fra nær avstand (opp til ca. 2-3 km) og midlere avstand (fra ca. 3-10 km).

Flere høringsinstanser skriver at eventuelle vindkraftverk vil ha negative virkninger for landskap, og ber om at det gjennomføres verdi- og sårbarhetsvurdering av landskapet. DN mener at det bør gjøres grundige og etterprøvbare analyser av landskapet som skal ligge til grunn for verdi- og sårbarhetsvurderingen. DN ønsker videre at det skal fremgå i vurderingene hvordan angitt konfliktnivå med planlagte vindkraftverk er blitt vurdert. Vurderingen bør settes i regional sammenheng og relateres til nasjonale målsettinger. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane og Solund kommune skriver at det bør gjøres en landskapsfaglig analyse som gjør rede for landskapets visuelle karakter, særtrekk og verdier, og som vurderer virkningen av tiltaket på de konkrete kvalitetene i det aktuelle landskapet. NVE mener at dette er ivarettatt under tema "Landskap" og den beskrevne fremgangsmåten. Imidlertid er dette et tema som vil inngå i utviklingen av metodikk og landskapsveileder tilknyttet utredningsarbeidet av landskapstema for tiltakene i Solund.

5.3.1.2 Kulturminner og kulturmiljø

Flere høringsparter påpeker at det finnes automatisk fredete kulturminner innenfor planområdene og i planområdes umiddelbare nærhet. DN skriver i sin uttale at det finnes ett registrert automatisk fredet kulturminne i Ytre Sulas planområde og at potensialet for funn av automatisk fredete kulturminner i Ulvegveinas planområde er stort. DN krever blant annet at det blir gjort utredninger vedrørende virkninger på automatisk fredete kulturminner i planområdet og i planområdets nærområde. Sogn og Fjordane fylkeskommune, Sogn og Fjordane Turlag og Solund kommune har også krav til at det blir gjort undersøkelser for å avdekke eventuelle ukjente automatisk fredete kulturminner i planområdene og i planområdenes nærområde. Videre kreves det at det skal visualiseres fra kjente kulturminner av stor verdi, og at kulturminnenes og kulturmiljøenes verdi skal vurderes.

Når det gjelder undersøkelsesplikten innenfor planområdet for automatisk fredete kulturminner etter § 9 stiller NVE følgende krav i utredningsprogrammet: "For å få nødvendig kunnskap om forholdet til automatisk fredete kulturminner skal det foretas befaringsperson med kulturminnefaglig kompetanse." NVE legger til grunn at det er opp til tiltakshaver å vurdere om § 9 undersøkelser bør gjennomføres som en del av konsekvensutredningen. NVE vil ikke kreve at dette blir gjort.

Etter NVEs vurdering skal utredningen i hovedsak begrenses til planområdet, men NVE vil vise til tredje og femte kulepunkt under tema "Landskap". Her står det at vindkraftverket skal visualiseres fra verdifulle kulturminner/kulturmiljø som blir berørt av tiltaket og at det skal vurderes hvordan tiltaket vil påvirke oppfatningen av landskapet og kulturminner/kulturmiljø. Videre, i henhold til andre kulepunkt under tema "Kulturminner og kulturmiljø", skal direkte virkninger av tiltaket for kulturminner og kulturmiljø beskrives og vurderes. Etter NVEs vurdering vil tiltakshaver ved å gjennomføre utredningskravene under tema "Landskap" og "Kulturminner og kulturmiljø" i tilstrekkelig grad beskrive tiltakets virkninger for kulturminner og kulturmiljø.

5.3.1.3 Friluftsliv og ferdsel

DN anbefaler at friluftsliv utredes som et eget tema og at muligheten for bruk av alternative områder for friluftsliv beskrives der muligheten for friluftsliv går tapt. Sogn og Fjordane turlag krever i sin høringsuttalelse at alle turruter som kommer i direkte eller indirekte konflikt med tiltaket skal kartlegges. Videre anbefaler Fylkesmannen i Sogn og Fjordane at opplevelseskvalitetene knyttet til friluftsliv i området, og hvordan området benyttes, bør kartlegges.

NVE legger til grunn at det i konsekvensutredningen skal gjøres utredninger for viktige friluftslivsområder som berøres av tiltaket, og at dagens bruk av planområdet og tilgrensede områder til friluftslivsaktiviteter skal beskrives. Videre skal det blant annet vurderes hvordan tiltaket vil påvirke bruken og opplevelsesverdien av området. NVE viser i denne sammenheng til første og andre kulepunkt under tema "Friluftsliv og ferdsel". Videre er NVE enig med DN at alternative friluftsområder med tilsvarende aktivitetsmuligheter og opplevelsesverdi skal beskrives. Det henvises til tredje kulepunkt under tema "Friluftsliv og ferdsel" hvor dette er hensyntatt.

Sogn og Fjordane turlag har i sin høringsuttalelse også foreslått 23 områder hvor de planlagte vindkraftverkene må visualiseres fra. NVE viser i denne sammenheng til tredje kulepunkt under tema "landskap" hvor det settes krav til at det skal lages visualiseringer fra "*representative steder, herunder fra bebyggelse, verdifulle kulturminner/kulturmiljø, viktige reiselivsattraksjoner og friluftslivsområder som blir berørt av tiltaket. Visualiseringene skal også omfatte adkomstvei, bygg og nettilknytning der dette vurderes som viktig.*" Etter NVEs vurdering vil dette være tilstrekkelige krav for visualisering av de planlagte vindkraftverkene.

NVE legger til grunn at fotostandpunkt velges ut etter anbefaling fra fagutreder for visualiseringer/landskap og i samråd med de berørte kommunene. Visualiseringene bør utarbeides med utgangspunkt i veilederne 5/2007 "*Visualisering av planlagte vindkraftverk*" og 3/2008 "*Visuell innvirkning på kulturminner og kulturmiljø*".

5.3.2 Biologisk mangfold (naturtyper, fugl, annen fauna, flora og inngrepsfrie områder)

Flere høringsinstanser ønsker utredninger om naturtyper, hekkeplasser for rødlistede fuglearter og trekkruiter for dyr og fugl i området. NVE vurderer at alle fremsatte krav er dekket under de ulike punktene for tema biologisk mangfold i det fastsatte utredningsprogrammet.

5.3.3 Forurensning (støy, skyggekast og annen forurensning)

Sogn og Fjordane Turlag ber i sin høringsuttalelse om at refleksblink og skyggekast må kartfestes, og at dette også må gjelde områder hvor folk ferdes. NVE viser i denne sammenheng til temaene "Støy" og "Skyggekast og refleksblink" der dette utredningskravet er ivaretatt.

Flere høringsparter uttrykker bekymring for at de planlagte vindkraftverkene vil føre til fare for forurensning av drikkevannskilden i Solund. I denne sammenheng viser NVE til tema "Annen forurensning", tredje kulepunkt hvor det settes krav til at tiltakenes eventuelle virkninger for drikkevannskilder og reservedrikkevannskilder utredes. Videre viser NVE til fjerde kulepunkt under samme tema, hvor det kreves at sannsynligheten for uhell og uforutsette hendelser skal vurderes.

5.3.4 Nærings- og samfunnsinteresser

5.3.4.1 Verdiskaping

Solund kommune ber om at det utredes hvor mye kjøp av varer og tjenester en eventuell utbygging vil føre til. Videre ber kommunen om at det må komme frem av konsekvensutredningen hvordan en eventuell utbygging vil påvirke etterspørsel etter service- og overnattingsmuligheter i kommunen. Videre ber Kjell Mongstad om at virkninger for lokal sysselsetting i kommunen utredes. NVE mener dette er ivaretatt under tema "verdiskaping"

Kjell Mongstad ber om at det utredes hvilke virkninger de planlagte vindkraftverkene vil ha for identitetsfølelsen til innbyggere i Solund kommune og hvilke virkninger en eventuell utbygging vil ha på utviklingen av folketallet i kommunen. Videre ber Kjell Mongstad om at det må utredes hvilken effekt en eventuell utbygging vil ha på verdien av berørte boliger.

NVE vurderer at forsøk på å tallfeste eventuelt verditap på boliger som blir berørt av tiltaket vil gi lite pålitelig informasjon. Konsekvensutredningen vil vise i hvilken grad boliger vil kunne bli berørt av forurensning, og NVE viser i denne sammenheng til tema "Støy" og "Skyggekast og refleksblink". Tallfesting av eventuelle verditap på boliger vurderes som ikke beslutningsrelevant og det vil derfor ikke bli krevet utredninger om dette.

I den grad vindkraftverk vil ha virkninger på identitetsfølelsen til innbyggere i Solund og på utviklingen av folketall i kommunen, vil dette avhenge av hvilke muligheter for lokalt forankret næring en utbygging vil gi, og i hvilken grad man er villig, eller i stand til, å utnytte disse. NVE vil derfor ikke kreve spesifikke utredninger knyttet til utvikling av folketall og identitetsfølelse.

Solund kommune ber om at det i konsekvensutredningsprogrammet må beregnes en samfunnsøkonomisk nytteverdi av infrastrukturtiltak som må etableres i forbindelse med tiltakene. NVE vurderer at de aller fleste miljøvirkningene ved etablering av et vindkraftverk med tilhørende infrastruktur er faglig krevende å verdsette ved hjelp av markedspriser. NVE er kjent med at betinget verdsetting er brukt i flere undersøkelser for å finne samfunnsøkonomisk verdi av miljøgoder, og andre ikke omsettelige varer og tjenester. Det er imidlertid knyttet stor usikkerhet til resultatene av slike undersøkelser og NVE legger derfor til grunn at slike beregninger ikke vil kunne bidra med beslutningsrelevant informasjon. NVE vil derfor ikke kreve utredninger om samfunnsøkonomisk nytteverdi av infrastrukturtiltak ved de omsøkte vindkraftverkene.

5.3.4.2 Reiseliv

NHO Reiseliv er bekymret for at tiltakene i Sogn og Fjordane vil virke negativt på reiselivsnæringen generelt, og ber i sin høringsuttalelse om at det utredes virkninger for reiseliv, og da fisketurismebedrifter spesielt. Flere andre høringsparter uttrykker også bekymring for tiltakenes virkninger på reiseliv i regionen.

Etter NVEs vurdering vil tiltakshaver ved å gjennomføre utredningskravet under tema "Reiseliv" i tilstrekkelig grad beskrive og vurdere tiltakets virkninger for reiseliv og turisme.

Solund kommune ber om at konsekvensutredningen må omfatte virkninger på fremtidig reiseliv. NVE vurderer at dette vil være svært omfattende og kostbart. NVE vurderer videre at slike utredninger vil gi lite beslutningsrelevant informasjon. NVE vil derfor ikke kreve utredninger om dette.

5.4 Annet

5.4.1 Ny plan- og bygningslov

I 'Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk' legges det til grunn at behandlingen etter energiloven koordineres med planbestemmelsene i plan- og bygningsloven. Konesjonssøknad, konsekvensutredninger og forslaget til reguleringsplan skal presenteres i et samlet dokument som vil bli sendt på høring. NVE viser i denne sammenheng til ny plan- og bygningslov vedtatt i Stortinget i mai 2009 hvor reguleringsplikten for vindkraftverk faller bort. Retningslinjene vil trolig revideres innen sommeren 2009, og det vil da bli avklart nærmere hvordan forholdet mellom energiloven og plan- og bygningsloven kan praktiseres.

5.4.2 Sumvirkninger

Flere høringsparter ber om utredning av sumvirkninger med flere vindkraftverk i Sogn og Fjordane, og spesielt de to planlagte vindkraftverkene Brosviksåta og Setenesfjellet i Gulen kommune. NVE finner det ikke aktuelt å kreve utredning av sumvirkninger i forbindelse med utredningsprogrammet. Når konsekvensutredning foreligger vil NVE vurdere om utredning av sumvirkninger er beslutningsrelevant og eventuelt fremme dette som et tilleggskrav.

5.4.3 Nedleggelse av vindkraftverket

Fylkeskommunen ber om at utredningene klargjør hvordan tiltakshaver praktisk og økonomisk skal sørge for tilbakeføring av planområdet til den naturlige tilstanden ved nedleggelse av vindkraftverket. NVE vil i vilkår til en eventuell konsesjon stille krav om nedlegging, riving og istandsettelse av området, og garantistillelse for kostnadene forbundet med dette, jf. Energilovsforskriftens § 3-4 d.

Anne-Marie G. Færøy, Tom Færøy, Heidi Sanden og Arild Hove skriver i sine høringsuttalelser at med det spesielle landskapet i Solund kommune vil det ikke være mulig å tilbakeføre landskapet til sin opprinnelige stand. NVE vil her vise til tema "Naturtyper", hvor det kreves at naturtypene i planområdet skal beskrives. Dersom det gjennom konsekvensutredningen kommer frem at det vil være spesielt vanskelig å tilbakeføre landskapet til sin opprinnelige stand, kan NVE kreve tilleggsutredninger om dette tema.

5.4.4 Ising og iskast

Flere høringsparter viser til at ising kan redusere tilgangen til planområdet om vinteren, og det bes om at det må utredes om ising vil kunne utgjøre fare ved ferdsel i området.

Tiltakshaver plikter i utredningsarbeidet å vurdere omfanget av ising og sannsynligheten for iskast i vindkraftverket. NVE vil i vilkår til en eventuell konsesjon stille krav til tiltak dersom faren for ising og sannsynligheten for iskast viser seg å være tilstede. NVE vil her vise til fjerde kulepunkt under tema "Vindressurser og produksjon" hvor det kreves at muligheten for ising skal utredes. Videre vises det til andre kulepunkt under tema "Friluftsliv og ferdsel" hvor det kreves at det skal utredes hvordan tiltaket vil påvirke bruken og opplevelsesverdien av området, herunder iskast.

5.4.5 Risiko- og sårbarhetsanalyser

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane skriver i sine tilleggssutalelser at det må lages en risiko- og sårbarhetsanalyse som bør inneholde i hvilken grad klimaendringer vil kunne påvirke virkninger fra vindkraftverket, og temaer som stabilitet/skredfare, stormflo, og ekstreme vindforhold. NVE finner dette ikke beslutningsrelevant og vil ikke kreve utredninger om dette.